

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Паливода В. О., *центр безпекових досліджень НІСД*

Розглянуто проєкт нового закону Республіки Польща у сфері цивільного захисту. Основними причинами оновлення законодавства в цій сфері стали російська агресія проти України та проблеми, пов'язані з сильними повеннями в країні.

Висновки

1. В умовах мінливого безпекового середовища система цивільного захисту набуває особливо важливого значення для забезпечення національної стійкості держави.

2. Доцільно взяти до уваги польський досвід щодо розширення переліку суб'єктів, відповідальних за захист населення, а також створення Корпусу цивільної оборони.

У вересні 2024 р. на розгляд Сейму Республіки Польща (РП) було передано урядовий законопроект «Про захист населення та цивільну оборону»¹. Основними причинами оновлення законодавства в цій сфері стали російська агресія проти України та проблеми, пов'язані з періодичними сильними повеннями в країні².

Завдяки новому закону буде усунуто законодавчу прогалину у функціонуванні системи цивільного захисту, яка виникла внаслідок набрання чинності в березні 2022 р. закону «Про захист Вітчизни», і створено нову комплексну систему захисту населення та цивільної оборони.

Новий законопроект базується на семи засадах:

⇒ *система попередження та оповіщення*. Відповідно до закону, органи цивільної оборони мають організувати систему моніторингу загроз, а також попереджати й оповіщати населення в разі виникнення небезпеки. Для цілей

---

¹ Попередній уряд «Права і справедливості» розробив аналогічний законопроект, в якому поєднав питання цивільного захисту, управління кризовими ситуаціями та усунення наслідків кризи. Однак документ містив багато суперечливих рішень (зокрема, щодо нових надзвичайних станів), тому на розгляд Сейму ІХ скликання законопроект так і не був поданий.

² Повінь 1997 р. коштувала Польщі 12 млрд злотих (майже 34,5 млрд злотих у цінах 2024 р.). Повінь 2010 р. спричинила збитки, оцінені в 12,5 млрд злотих (майже 20,5 млрд злотих у цінах 2024 р.). Збитки після повені 2024 р., за попередніми оцінками, сягають 10 млрд злотих.

цивільного захисту буде створено національну систему зв'язку та комунікації. Уряд має намір розвивати сучасні системи попередження та оповіщення (наприклад, Galileo Early Warning Service).

⇒ *Евакуація та розміщення населення.* Буде створено систему підготовки та проведення масової евакуації мешканців, визначення та облаштування місць їх тимчасової дислокації.

⇒ *Укриття та сховища для населення.* Відповідно до закону, буде запроваджено систему обліку, утримання та будівництва укриттів і сховищ для населення, а також надано значну фінансову підтримку для реалізації таких проектів. Також буде визначено чіткі й безпечні критерії будівництва нових об'єктів та конкретні вимоги до тимчасових місць захисту населення.

⇒ *Зміцнення соціальної стійкості.* Важливо навчити населення, як діяти в надзвичайних ситуаціях. З цією метою потрібно підвищити рівень обізнаності про ризики, організувати навчання та інструктаж громадян щодо правил поведінки в кризових ситуаціях. До інформаційних кампаній активніше залучатиметься уряд.

⇒ *Створення ресурсів і структур захисту населення та цивільної оборони.* Закон визначить структуру та роль органів захисту населення на різних адміністративних рівнях (гміна, повіт, воєводство, країна), їхні завдання, повноваження та сфери співпраці. Документ також матиме положення про ресурсне забезпечення захисту населення.

⇒ *Функціонування захисту населення під час війни.* У законі буде окреслено методи функціонування системи захисту населення під час війни та на період дії воєнного стану.

⇒ *Фінансування захисту населення та цивільної оборони – мінімум 0,3 % ВВП.* Частина коштів надходитиме з бюджету міністерства внутрішніх справ і адміністрації (далі – МВСіА), а частина – з бюджету воєводств.

Захистом населення опікуватиметься більше суб'єктів: війт (мер, президент міста³); староста; маршал воєводства⁴; воєвода; міністр внутрішніх справ і адміністрації; інші міністри.

Якщо в законопроекті, підготовленому попереднім урядом, за захист населення відповідали переважно державні та добровільні пожежні команди⁵, то в новому документі **перелік таких суб'єктів значно розширено**. Нині, відповідно до нового закону, за захист населення відповідатимуть: Урядовий центр безпеки (далі – УЦБ)⁶; організаційні підрозділи Державної пожежної служби (далі – ДПС);

³ У містах з населенням понад 100 тис. мешканців виконавчу владу очолює президент міста.

⁴ Керівник виконавчого органу воєводського самоврядування.

⁵ На відміну від України, у РП – це воєнізовані структури, учасники яких носять формений одяг та знаки розрізнення.

⁶ УЦБ – міжвідомчий державний орган, підпорядкований прем'єр-міністру, який надає підтримку Раді міністрів, Урядовій групі з управління кризовими ситуаціями та главі МВСіА з питань урегулювання кризових ситуацій, а також виконує роль Національного центру управління кризовими ситуаціями. У штаті УЦБ працюють цивільні експерти, співробітники спецслужб, військовослужбовці ЗС РП. Аналогом УЦБ є,

добровільні пожежні команди; служби та інспекції; Державне агентство стратегічних резервів (далі – ДАСР); підприємства, що надають основні комунальні послуги; громадські рятувальні організації; медичні установи; інші суб'єкти.

Планується **розширити Національну систему рятування та пожежогашіння** за рахунок гуманітарного складника. Значна увага приділятиметься використанню ресурсів і можливостей неурядових організацій, яких залучатимуть до просвітницької діяльності. Ідеться, зокрема, про Польський Червоний хрест, «Карітас» та інші організації, які братимуть участь в Національній системі рятування та пожежогашіння на волонтерських засадах.

Згідно з положеннями законопроекту, відповідати за захист населення буде не головний комендант ДПС, як це було раніше, а глава МВСіА. У разі оголошення воєнного стану, він стає начальником цивільної оборони країни. Новим суб'єктом системи буде **Урядовий штаб захисту населення** – консультативно-дорадчий орган, який очолюватиме глава МВСіА. До складу Штабу увійдуть: представники міністерства національної оборони, МВСіА, міністерств державного майна, цифровізації, зв'язку, охорони здоров'я, фінансів, культури і національної спадщини, інфраструктури, освіти, транспорту, сільського господарства, а також головний комендант ДПС, директор УЦБ та голова ДАСР. Саме на голову ДАСР покладатиметься відповідальність за підтримку здатності населення та цивільної оборони до захисту, зокрема і забезпечення провіантом та засобами, необхідними для виживання.

Планується посилити роль УЦБ, який на центральному рівні буде провідним органом у сфері попередження та оповіщення населення про загрози.

Законопроект передбачає створення **Корпусу цивільної оборони** (далі – КЦО), який має об'єднати всі структури, котрі залучено до проведення рятувальних операцій. КЦО відповідатиме за захист населення в мирний час і за конкретні дії під час війни. Корпус цивільної оборони складатиметься з постійного штату і національного резерву. До постійного штату КЦО належать особи, які: отримали мобілізаційний припис; призвані на службу в добровільному порядку; призвані на службу зі складу національного резерву; зараховані рішенням глави МВСіА; а також пожежники ДПС. Реєстр таких осіб вестиме глава МВСіА, а на рівні воєводства – воєвода у співпраці зі старостою або президентом міста.

Членство у КЦО деяких осіб буде обов'язковим (наприклад, працівників комунальних підприємств, електростанцій, водоканалів). Зарахування до постійного штату КЦО має відбуватися за погодженням із відповідним начальником військового пункту комплектування (окрім осіб, які не підлягають призову⁷). В певних випадках глава МВСіА може призвати на службу в КЦО інших

наприклад, Федеральне агентство з надзвичайних ситуацій міністерства внутрішньої безпеки США.

⁷ У Польщі віднедавна розглядається можливість відновлення обов'язкової строкової військової служби, відміненої у 2009 р.

працівників. Загалом до штату КЦО входять: рятувальники, медики, спеціалісти з надання гуманітарної допомоги, утримання інфраструктури захисту населення, підтримання безперервності управління та громадського порядку.

Особи, які перебувають у штаті КЦО, звільняються від мобілізації до лав ЗС РП і не підлягають організаційно-мобілізаційному направленню до воєнізованих формувань. Штатні особи КЦО закріплюються за суб'єктом цивільної оборони, визначеним відповідним органом.

Національний резерв КЦО складатиметься з колишніх співробітників поліції, Прикордонної служби, Служби охорони держави, ДПС, Пенітенціарної служби, Національної податкової адміністрації, Митної служби, Маршальської варти⁸, Агентства внутрішньої безпеки, Агентства розвідки, Служби військової розвідки, Служби військової контррозвідки та Центрального антикорупційного бюро, які перебувають на пенсії, не підлягають призову на військову службу та не мають організаційно-мобілізаційних приписів.

Буде також сформовано таємний реєстр цивільної оборони, за оновлення якого відповідатимуть МВСіА та воєводи.

Відповідно до законопроекту, буде створено захищену систему державного зв'язку для забезпечення безперервності управління та захисту населення в мирний і воєнний час. Загрози для населення виявлятимуть за допомогою *інтегрованої системи виявлення загроз*, яка складатиметься з відповідних мереж і систем, а саме: виявлення хімічного, біологічного чи радіоактивного зараження та оповіщення ЗС РП; епідеміологічного нагляду та контролю за інфекційними захворюваннями; станцій раннього виявлення радіоактивного забруднення та об'єктів, що здійснюють його вимірювання; виявлення та оповіщення про загрози ударів з повітря.

---

⁸ Воєнізоване формування, створене для охорони Сейму та Сенату. Підпорядковане маршалу (голови) Сейму РП.